

SANAYİLEŞMEYE

Hangi Pencereden Bakmalıyız?

Volkan E. Çalı
Makine Mühendisi

Önder Algedik
Makine Mühendisi

80 li yıllardan başlayan, özellikle 90'lı yıllarda yoğunlaşan tartışmalarda sanayileşme kavramının toplumsal algısında önemli değişimler yaşandı. Son dönemde sanayileşme denildiğinde, piyasaların geliştirilmesi, yabancı sermayenin yatırım yapması, ihracatın artması, özelleştirmeler, esnekleştirme, toplumsal faydası olan işletmelerin kâr etmediği için kapatılması, AR-GE'nin nasıl geliştirilebileceği, sanayi üniversite işbirliği vb. konular anlaşılmaktadır.

Sanayileşmenin aslında üç temel kavram üzerinden tartışıldığını görmekteyiz. Üretim, istihdam ve gelir dağılımı. Denklem, bu üç başlığın birbiriyle bağlantılı olduğu, üretim arttığında istihdam ve gelir dağılımının düzeleceği noktasında kurulmaktadır. Özellikle, yatırım ve üretim gibi sihirli sözcükler birçok kapının tartışmasız açılmasını sağlamaktadır. Burada ki temel sorun, sanayileşme ve üretim dediğimizde bazı dokunulmaz alanların oluşturulmuş olmasıdır. Benzer şekilde, "işsizliğin çözümü", "yatırımcı", "sanayici" vb. kimliklerin önünün açılması ile mümkündür" önermesi toplumda da kabul görür bir hale dönüşmüştür. Bu kabullenışı de doğal karşılamak gereklidir. Medya, gazete vb. araçlarla bu konuda ciddi bir ideolojik borbardıman gerçekleştirilmektedir. 2004 sonbaharından itibaren özellikle üretim artışları, ihracat

rekorları vb. argümanlarla Türkiye ekonomisine ilişkin toz pembe bir tablonun çizildiğine şahit olmaktadır. Ancak istatistik, bakış açısına göre, doğru olmayı başta edebilir.

Sanayileşme kavramını incelerken, aslında sanayiye var eden işçi sınıfı ile sanayiye oluşturan üretim araçlarının mülkiyetini elinde tutan sermaye sınıfı arasındaki ilişkiyi ve iki sınıfın karşı karşıya geldiği zemininde oluşan ve adına ekonomi denen yapıyı ihmal etmemek gerekir. Ekonomi genelde sınıf karşıtlıklarından muaf bir alan olarak gösterilmektedir. Bu muafiyet nedeniyle ekonomik alanda yaşanan her türlü gelişme bütün sınıflar için olumlu olarak nitelenmektedir. Bu sebeple büyüyen bir ekonomi vurgusu, olan bitenin iyi yolda olduğuna dair bir algıyı yaratmaktadır. Ancak ekonominin verileri, bakışın doğru bir yerden kurulması halinde, büyümenin toplumdaki her kesim için olumlu bir durum olmadığını göstermektedir. Sanayi üretiminin bir parçası olan mühendisler, sanayileşme tartışmasını yaparken büyüyen ekonomide kazananların kimler olduğunu göz önüne almalıdır. Çünkü kapitalizm, üretimin gerçek toplumsal ihtiyaçlara göre şekillendiği ve ürünlerin eşit olarak paylaştırıldığı bir düzen değildir ve sonuçta sınıfların güçlerine göre bir paylaşım gerçekleşmektedir.

Türkiye'de yaşanan ekonomik büyüme-
den kimlerin yararlandığını görmek için
istatistiki bir inceleme yapmakta fay-
da vardır,

2001 yılını kriz yılı olması nedeniyle refe-
rans aldığımızda, açıklanan DİE endeks-
lerine göre üretim ve kapasite kullanım
oranlarında bugüne kadar ciddi bir artış
olduğu görülmektedir. Nitekim 2003 yılı
sanayi üretiminde 2001 yılına göre %
19'luk bir artış sağlanmıştır. Aynı şekil-
de ekonomik büyüme 2002'de % 8 ve
2003'de % 6'lık bir oranla toplam % 14
oranında olmuştur.

Burada şu soruyu sorabiliriz: Bu artışlar
toplumun geniş kesimlerine ne kadar
yansıdı ?

Yine DİE ve DPT verilerini incelediğimiz-
de şu sonuçları görebiliyoruz:

- Üretim artışı ve ekonomik büyüme iş-
sizliği azaltmadığı gibi mevcut istihda-
mın da küçülmesine neden oldu.
- Gelir dağılımındaki eşitsizlik iyice yük-
seldi.

2

- Ücretler reel olarak düştü.
- Çalışma süreleri ciddi bir şekilde uza-
dı, (özel sektörde 1999'da haftalık ortalama
çalışma süresi 49,5 saatten 2001'de
53,7 saate ve 2003'de 56 saate çıktı)

Sadece bu veriler bile sanayileşmenin ve
ekonomik büyümenin daha kötü bir ya-
şam ile sağlandığını ortaya koyuyor. Ya-
ni kriz nedeniyle sızlanan "sanayicimiz"
krizin bütün yükünü emekçilerin sırtına
yüklemekle kalmıyor, aynı zamanda krizi
bahane ederek emekçileri daha kötü ko-
şullarda yaşamaya razı ederken, kazanç-
larını gizliyor. Ancak, komik bir şekilde,
"iyi yoldayız" şeklinde bir yanılsama
oluşturuyor. Ancak, bu "iyi yoldayız"
yaklaşımı, toplum için güzel günleri bir

başka bahara ertelerken, halen fedakar-
lık istiyor. Sonuç olarak, % 19'luk Üretim
artışı ve % 14.5'lik ekonomik büyüme,
istihdamın % 1'e yakın azalması, %4 da-
ha fazla çalışma süresi ve ücretlerin reel
olarak düşürülmesi ile sağlanmıştır.
Makro düzeydeki bu veriler "iş piyasa-
sında" mühendisi de içine alacak şekilde
düşük ücret, sağlıksız çalışma koşulları,
yetersiz sosyal imkanlar olarak karşımıza
çıkılmaktadır.

İşte bu noktada, sanayileşme kavramı-
nın içinin doğru bir şekilde doldurulma-
sı, yani egemen sınıfların belirlenimin-
den kurtarılması büyük önem taşımak-
tadır. Sanayileşme dendiğinde ekonomik,
sosyal ve kültürel yönleriyle toplumsal
yaşamın bütününde oluşturduğu deği-
şimler akla gelmelidir. Ayrıca sanayileş-
me ekonomik yönden değerlendirilirken,
üretim niceliği ile birlikte mutlaka ni-
teliği, üretimin örgütlenmesinin toplumsal
örgütlenmeye yansımaları dikkate
alınmalıdır. Sanayileşmenin kentleşme-
den bağımsız düşünülmesi ise ciddi bir
eksiklik. Tüm bunlar, bu kavramın si-
yasal uzanımlarını hatırlatmaktadır ve
bizler, bu bütünlüğü kurarak, kavrama
olması gereken içeriği yüklemek ve sana-
yileşme dendiğinde akıllara doğru çağrı-
şımaların gelmesini sağlamak durumun-
dayız.

Bugün için Türkiye'de ciddi bir sanayi-
leşme çalışması vardır ve yukarıda be-
lirttiğimiz gibi bu daha fazla birikim mo-
deline uygun "kâra dayalı sanayileş-
meydin Otomotiv, elektronik eşya, beyaz
eşya üretimi ve kapasitesinin her geçen
gün arttığından söz edilmesinin nedeni
de budur. Ancak, dünya kapitalizmin yo-
ğun bir şekilde uygulamakta olduğu bu
model, ucuz emekgücü ve uluslar arası
bir işbölümü çerçevesinde gerçekleşmek-
tedir. Böylelikle, karşımıza, korkunç zen-
ginlikler etrafında yığınsal bir sefiller or-

dusu çıkmaktadır. Bu model, bir yokoluşun ve "toplum için sanayisizleşmenin" resmidir. Ancak alternatifi vardır. Bu alternatif, yukarıda belirtildiği gibi sanayileşmenin bütün toplumsal yansımalarını kapsamaktadır. Aynı zamanda mühendis ve mimarları mücadeleye çağırılmaktadır.

Mühendis ve Mimar Örgütlerinin önemli görevlerinden biri de, kavramların belirli çerçevelerin ve dokunulmayan alanların dışına taşınması ve toplumun çıkarma hizmet edecek bir duruma getirilmesi için ideolojik mücadele vermektir. Bu mücadelenin merkezi ayaklarından biri, sanayileşme kavramının toplumsal bir içerikle kavranmasıdır. Bu sebeple, önümüzdeki süreci **Toplumcu Sanayi Politikaları** alternatifini oluşturarak ve öne çıkararak örnek önem kazanmıştır. Toplumcu Sanayi Politikaları kâra dayalı sanayileşme kav-

ramına karşı toplumsal ihtiyaçlar etrafında örgütlenen bir sanayileşme, varolan sanayinin bu yönde kurulması, üretilen değerlerin küçük bir azınlığa göre değil, en geniş kesimin faydası için olmasıdır. Yani kâra dayalı bir sanayileşme yerine, insan ve toplum ihtiyaçlarına göre bir sanayileşmedir.

İşsizliği ortadan kaldıran, üretimi toplumun ihtiyaçlarına göre planlayan ve elde edilen gelirin eşit bir şekilde dağıtılmasını sağlayan bir sanayileşme talebini bugün emek örgütleri önüne koymak durumundadır. Yoksa mevcut sınırlar içerisinde dile getirilecek, gelir dağılımında adalet, istihdamın artırılması, daha çok yatırım vb. talepler piyasa duvarına toslayacak ve kriz sarmalı içerisinde etkisizleşecektir ki zaten etkisizliği de görülmektedir.

J *Sanayi* üretimi ekonomik büyümenin önemli bir bileşeni olsa da tek belirleyeni değildir. Ticaret, hizmet *üretimi* vb. *olgular* da ekonomik büyümeyi etkiler.

2 *Ücretlerin reel bazda tespiti, enflasyon* vb. parametrelerin de hesaba katılmasıyla yapılmaktadır. DİE verilerine göre sadece 2003 yılında üretimde çalışanların *ücretleri reel* olarak 968.5, diğer işlerde çalışanların ise % 2.3 düşmüştür.